

Ostrowska, Teresa

"Etyka lekarska", Tadeusz Brzeziński, Warszawa 2002 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 48/1-2, 210-212

2003

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

(o wirujących cząstkach) przytoczył Ignacy Z. Siemion w *Notatkach* w szkicu zatytułowanym *Intuicje i iluminacje*⁶.

Czy warto włączać się w spór o priorytety Kekulégo? Niekoniecznie. Jednak sam problem istnienia takich sporów wydaje się zagadnieniem frapującym, a zatem doskonale nadającym się do ewentualnego rozważenia w nowych *Notatkach chaotycznych*, na które z całą pewnością czeka liczna rzesza wiernych czytelników.

Przypisy

¹ Ira D. G a r r a d : *O chemii i chemikach*. Z angielskiego tłumaczył Jerzy Kuryłowicz. Warszawa 1973 s. 195.

² W.H. B r o c k : *Historia chemii*. Przełożył Jerzy Kuryłowicz. Warszawa 1999 s. 169–172.

³ Tamże, s. 172.

⁴ I.Z. S i e m i o n : *Lutum sapientiae...*, s. 70.

⁵ V. S i l b e r m a n : *Credit Where Credit Is Due*. „Chemical Heritage Newsmagazine of the Chemical Heritage Foundation”. Philadelphia 2000 t. 18 nr 2 s. 21–23.

⁶ I.Z. S i e m i o n : *Lutum sapientiae...*, s. 76.

Halina Lichočka
Instytut Historii Nauki PAN
Warszawa

Tadeusz B r z e z i ń s k i : *Etyka lekarska..* Warszawa Wydawnictwo Lekarskie PZWL 2002, 8°, 414 s., ilustr.

Podręcznik Tadeusza Brzezińskiego dotyczy współczesnych zagadnień bioetyki interesujących lekarzy i studentów. Nosi jednak tradycyjny tytuł: *Etyka lekarska*, gdyż z niej właśnie wywodzi się bioetyka, nauka interdyscyplinarna dotycząca zdrowia i choroby człowieka, ekosystemu, w jakim żyje człowiek oraz dopuszczalnych granic wykorzystywania współczesnej nauki i technologii do ingerencji w świat istot żywych, zwłaszcza jednostki i społeczeństwa.

Trzeba tu dodać, że wykłady etyki lekarskiej są w polskich uczelniach traktowane po macoszemu. Nie jest ujednoczony ani program wykładów, ani czas, rok wykładów i metoda nauczania, ani kwalifikacje wykładowcy. Przedmiotu tego uczą bowiem filozofowie, duchowni, medycy sądowi, klinicyści i historycy medycyny. Publikacje zaś, jakie się do tej pory ukazywały, nie nadawały się do prowadzenia procesu dydaktycznego. Były to albo opracowania tylko wybranych tematów, albo tłumaczenia podręczników zachodnich oderwane od polskiego ustawodawstwa i polskiej tradycji, albo opracowania ujęte jednostronnie

zgodnie z wyznawanym przez autora światopoglądem, albo – nie powiązane z obowiązującym w naszym kraju prawodawstwem.

Prezentowany podręcznik ma charakter pionierski. Autor stara się w nim bowiem przedstawić problemy współczesnej bioetyki z uwzględnieniem różnych światopoglądów i z podaniem podstaw zawartych w międzynarodowych i krajowych dokumentach deontologicznych.

Profesor Brzeziński jest wybitnym znawcą problemu zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Od 1968 r. wykładał etykę lekarską początkowo w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, następnie w Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie, był współautorem książek zredagowanych przez Tadeusza Kielanowskiego pt. *Wybrane zagadnienia z etyki i deontologii lekarskiej* (Warszawa 1980) i *Etyka i deontologia lekarska* (Warszawa 1985), w których ogłosił artykuły zatytułowane: *Tradycyjne zasady deontologii lekarskiej*; przez 20 lat pracował przy łóżku chorego, a także udzielał się w komisjach kontroli zawodowej i w charakterze rzecznika odpowiedzialności zawodowej Okręgowej Izby Lekarskiej w Szczecinie.

Autor ułożył treść podręcznika według prowadzonych przez siebie wykładów. Poszczególne zagadnienia naświetlał z punktu widzenia obu kierunków dominujących we współczesnym polskim społeczeństwie: etyki chrześcijańskiej i etyki niezależnej, wraz z ich argumentacją. Nie zamierzał przedstawiać jedynej słusznej myśli etycznej. Kierował się bowiem zasadą, że wybór właściwej linii postępowania należy do lekarza lub pacjenta. W miarę potrzeby wskazywał odpowiednie akty prawne mające zastosowanie w danym przypadku. Niemniej jednak czasem był zmuszony do zaprezentowania własnej opinii. Pisał przystępnie wykazując dużą kulturę osobistą, szacunek dla pacjenta i jego poglądów oraz przyznawanie mu prawa do samostanowienia o sobie.

Profesor Brzeziński zasadniczą treść podręcznika podzielił na 15 rozdziałów, każdy składający się z podrozdziałów. Poszczególne rozdziały rozpoczynał od odpowiedniej ilustracji i cytatu myśliciela, następnie zamieszczał rys historyczno-medyczny i historyczno-obyczajowy problemu, później przedstawiał sam problem. Swoje rozważania podbudowywał przykładami zaczerpniętymi z własnych bądź cudzych obserwacji; czasem były to wypowiedzi pacjentów, czasem pielęgniarek, czasem informacje zaczerpnięte z prasy. Niezwykle cennym jest kończenie rozdziałów przez kilkupunktowe *Zagadnienia do rozważenia*. Skłania to czytelnika do przemyślenia tekstu, ustosunkowania się do niego i przyswojenia go sobie.

Spośród 15 rozdziałów podręcznika historyka nauki szczególnie zainteresują: 1. *Wprowadzenie do etyki* (podstawowe pojęcia etyki ogólnej, kształtowanie się pojęć dobra i zła w różnych koncepcjach filozoficznych), 2. *Zarys dziejów etyki lekarskiej* (etyka lekarska w starożytnej i średniowiecznej Europie, etyka lekarska w Polsce, izby lekarskie i pierwsze kodeksy deontologiczne, etyka lekarska jako problem międzynarodowy po II wojnie światowej) i 10. *Etyka badań naukowych* (znaczenie postawy społecznej uczonego i jego systemu wartości

dla wartości moralnej badań naukowych, niezbędność licznych badań i eksperymentów na ludziach i zwierzętach dla rozwoju medycyny i dla dobra pacjenta, rodzaje eksperymentów biomedycznych, konieczność obwarowania ich normami deontologicznymi i prawnymi, problem wzrastającej liczby publikacji i prac zespołowych, etyczne aspekty współautorstwa i próby jego rozwiązania, „efekt św. Mateusza”). Pozostałe rozdziały dotyczą szczegółowych zagadnień z jakimi spotyka się lekarz praktyk, jak prawa pacjenta, tajemnica zawodowa, obowiązek udzielania pomocy, ryzyko diagnostyczne i terapeutyczne, problemy etyczne prokreacji, transplantologii i tanatologii, zawinione i niezawinione błędy lekarskie, lekarz wobec innych lekarzy, praktyka prywatna, lekarz a społeczeństwo, rola samorządów w przestrzeganiu przez lekarzy zasad etyki. W *Zakończeniu* autor stwierdza, że współczesna medycyna wraz z naukowym i technicznym postępem oddala się od tradycji zawodu, następuje jej dehumanizacja, stopniowo przestaje się liczyć osobowość lekarza, a kryterium jego oceny staje się fachowość. Nie traci jednak nadziei, że tradycja zawodu nie zaginie.

Załączone *Aneksy* zajmują blisko 100 stron i stanowią ok. 25% objętości książki. Są to przedrukowane polskie i międzynarodowe teksty deontologiczne. Do tego dochodzi *Bibliografia* selektywna ułożona według rozdziałów i *Skorowidz rzeczowy*.

Podręcznik ma oprawę twardą w kolorze niebieskim z wizerunkiem Hipokratesa. Papier jest biały, dobry, czcionka wyraźna w kolorze niebieskim i w tymże kolorze ilustracje. Korekta jest staranna. Cena katalogowa jest odpowiednio wysoka. Koszt egzemplarza w oprawie broszurowej wynosi bowiem 79 zł.

Pozycja ta jest pisana z myślą o potrzebach lekarzy i studentów medycyny. Przedstawia także wartość dla innych pracowników służby zdrowia, a również biologów, prawników, filozofów i duchowieństwa. Ze względu na aktualność poruszanych zagadnień i unikatowość opracowania zasługuje na szerokie rozprzaskanie. Zapewne też wkrótce dojdzie do drugiego wydania. Wskazane byłoby wówczas jego udoskonalenie: przy wymienianiu ustaw w tekście i w *Aneksach* regularne podawanie, w którym roku zostały one uchwalone i gdzie zostały ogłoszone, rozbudowanie *Skorowidza* rzeczowego i dołączenie *Skorowidza* nazwisk.

Teresa Ostrowska
Warszawa